

Araştırma Makalesi • Research Article

Yeni Kurumsal İktisat Penceresinden Varlık Vergisi' ne Bir Bakış

A View The Wealth Tax From The New Institutional Economics Side

Sevda BERİGEL*

Doktora Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat / Türkiye ORCID: 0000-0002-85573-5369

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 16.11.2022

Kabul tarihi: 31.12.2022

Anahtar Kelimeler: Yeni Kurumsal İktisat, Varlık Vergisi, Azınlıklar

ÖZET

İktisadi düşünce tarihi içerisinde metodolojik olarak farklı özelliklere sahip birçok ekol varolmuştur. Onlardan biri olan Yeni Kurumsal İktisat Okulu, bazı gerçek dışı varsayımları sebebiyle Neoklasik iktisada eleştiri getirmiş ve onun yetersiz kaldığı yerlerde varlık göstermiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin mücadele ettiği artan kamu harcamalarına kaynak bulma, yüksek enflasyon ve bozulan gelir- servet dağılımı sorunlarına çözüm amaçlı bir kereye mahsus alınan Varlık Vergisi, pek çok açıdan incelenmeye değer bir servet vergisidir. Vergilemede adalet ilkesine uyulmaması, vergiyi ödeme süresinin kısa tutulması gibi aksaklıklar nedeniyle Varlık Vergisi ile hedeflenene ulaşamamıştır.

Bu çalışmada yeni kurumsal iktisat okulunun irdelediği işlem maliyeti, eksik sözleşmeler, mülkiyet hakları kavramları üzerinden Varlık Vergisi incelenecektir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 16.11.2022

Accepted: 31.12.2022

Keywords: New Institutional Economics, Wealth Tax, Minorities

ABSTRACT

In the history of economic thought, there have been many schools with methodologically different characteristics. One of them, the New Institutional School of Economics, brought criticism to Neoclassical economics due to some of its unrealistic assumptions and existed where it was inadequate.

The Wealth Tax, which was taken only once to solve the problems of increasing public expenditures, high inflation and deteriorating income-wealth distribution, which Turkey struggled with during the Second World War, is a wealth tax worth examining in many respects. The target with the Wealth Tax could not be achieved due to problems such as not complying with the principle of justice in taxation and keeping the tax payment period short.

In this study, Wealth Tax will be examined through the concepts of transaction cost, incomplete contracts, and property rights, which the new institutional economics school has examined.

* Sorumlu yazar / Corresponding Author

e-posta: sevdacaki2002@hotmail.com

Atıf: Berigel, S (2022). Yeni Kurumsal İktisat Penceresinden Varlık Vergisi' ne Bir Bakış, *Journal of Economics and Political Sciences*, 2 (2), 188-197.

1. Giriş

Gerçek dışı varsayımları sebebiyle Neoklasik iktisadi eleştirip onun mantıksal boşluklarını dolduran yeni kurumsal iktisat, iktisat literatürüne hem teorik hem de ampirik açıdan önemli bir katkı sağlamıştır. Bu haliyle literatürde farklı bir yer edinmiştir. Yeni kurumsal iktisadın önemi, bu disiplinin dört önemli teorisyenleri olan Ronald Coase, Douglass North, Oliver Eilliamson ve Elinor Ostrom'a verilen Nobel ödülleriyle bir kez daha vurgulanmıştır (Çetin, 2012: 43).

Neoklasik iktisadın iddia ettiği rasyonel birey, tam bilginin varlığı ve sıfır işlem maliyetleri gibi gerçek dünyada karşılığı olmayan varsayımlar ekonomiyi açıklamakta yetersiz kalmıştır. Gerçek hayatta bireyler sınırlı rasyonaliteye sahiplerdir, eksik sözleşmeler söz konusudur ve işlem maliyetleri her zaman pozitiftir. İşlem maliyetlerinin azaltılmasında ise en büyük rolü kurumlar üstlenmiştir (Çiçen, 2015: 2).

Bu çalışmanın odağında yer alan Varlık Vergisi'ne giden süreçteki en önemli olaylardan biri 1 Eylül 1939' da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile başlayan ve kısa zamanda dünyanın dörtte üçüne yayılan II. Dünya Savaşıdır. Türkiye savaşa çekilmek istenmişse de toprak bütünlüğü tehlikeye girmediği savaştan uzak durmayı tercih etmiş ve bunu başarmıştır. Türkiye bu savaşa girmekten kendini korumuş olsa da savaş ekonomisinin olumsuz etkilerinden kurtulamamıştır.

Artan enflasyon, yoksulluk ve yokluk kısa sürede soygun ve karaborsayı yaratmıştır. Bir milyonun üzerinde bir ordunun savaşa hazır tutulması nedeniyle işgücü üretimden çekilmiş bu da gelir dağılımı dahil pek çok ekonomik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Savaşın neden olduğu iktisadi sorunlara çözüm amaçlı pek çok politika uygulanmıştır. Bunlardan biri de yalnızca bir kez uygulanan ama uygulanmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen bugün hala tartışma konusu olan Varlık Vergisi'dir.

Bu çalışma Varlık Vergisi'ni, Yeni Kurumsal İktisat'ı oluşturan unsurlardan işlem maliyeti, eksik sözleşmeler ve mülkiyet hakları kanalından değerlendirmeyi amaç edinmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Mülkiyet Hakkı Kavramı ve Mülkiyet Hakkının Kısa Tarihsel Gelişimi

Hak, hukukun temel kavramlarından biridir. Hukuk kelimesi "hak" kelimesinden türemiş ve "hak" kelimesinin çoğulunu ifade etmektedir. Kısaca hak, kişilere yasaca tanınan menfaat, ayrıcalık anlamına gelmektedir (Gözler, 2008: 65).

Mülkiyet kavramı, Arapça "mülk" kelimesinden türemiş ve şeylerin hüküm ile zaptı, siyasi iktidar anlamlarına gelmektedir (Akça, 2015: 550). Mülkiyet kavramı, gelişen ve değişen bir yapıya sahip olduğu için mülkiyet hakkının kapsamı, niteliği, sınırlandırma amaçları ve koşulları yönünden üzerinde uzlaşılan net bir tanım yoktur (Şimşek, 2010: 183).

Mülkiyet hakkı, diğer tüm hakların kendisinden türediği kabul edilen ve kişinin eşya üzerinde kurduğu hâkimiyet ilişkisini ifade ettiği için temel hak ve özgürlükler arasında ayrı bir yere sahip olan bir kavramdır (Güriz, 1969: 27). Mülkiyet hakkı sahibine üç temel yetki verir: kullanma (usus), yararlanma (fructus) ve tasarruf (abusus) (Ergü, 2009: 52). Gözler (2008)' e göre mülkiyet hakkı, sahibine en geniş yetki tanıyan tam ve sınırsız aynı bir haktır.

Mülkiyet hakkıyla ilgili görüşler genel olarak üç grupta incelenmiştir. Bunlar, "Klasik", "Marksist" ve "Karma" görüşlerdir. Klasik (liberal-bireyci) görüşe göre birey doğuştan haklarla donatılmıştır, devlet ortaya çıkmadan da bazı haklara sahiptir bu yüzden hakların kaynağı devlet değildir ve devlet mülkiyet hakkına kesinlikle müdahale etmemelidir. Mülkiyet hakkı, doğuştan gelen bir haktır. Bu hak malike yalnızca yetki verir; yükümlülük vermez ve zaman aşımına uğramayan, dokunulamayan "doğal" bir haktır (Gözler, 2008: 72 ve Şimşek, 2010: 185). Marksist (kolektivist) görüş, liberal görüşün aksine beşeri mülkiyete karşı durmaktadır. Yalnızca üretime ve ticarete konu olmayan şeylerde kısıtlı yetki şartıyla özel mülkiyet olabilir. Marksist anlayışta devletin mülkiyetine geniş; bireysel mülkiyete sınırlı bir alan tanınmış ve malik üzerine toplumun menfaatini göz önünde

bulundurmak gibi bir ödev de yüklenmiştir (Akça, 2015: 552). Kolektif görüşte devlet istediği zaman bu hakka müdahale edebilir ve sınırlandırılabilir. Karma görüşte ise mülkiyet hakkı savunulmuş ve hak sahibine geniş yetki verilmiş fakat bu hakkın yanında bir takım yükümlülükler de hak sahibine yüklenmiştir. Karma görüşte toplum çıkarına aksi durumda malikin mülkiyet hakkı sınırlandırılabilir (Gözler, 2008: 80).

Mülkiyet hakkı karşımıza ilk olarak din kökenli ve aile mülkiyeti şeklinde çıkar fakat gelişen ticari hayatla birlikte mübadele aracı olarak kullanılan eşyaların önemi ve varlığı arttığı için özel mülkiyet önem arz etmeye başlamıştır. Türklerde yerleşik yaşama geçmeden önce taşınır mal mülkiyeti, yerleşik yaşama geçtikten sonra da taşınmaz mal mülkiyeti önemli olmuştur. Batıda olduğu gibi Türklerde de Selçuklularda ve Osmanlı'da mülkiyet hakkı temelde benzer özellikler taşısa da kendine has biçimde gelişim göstermiştir (Kılıç ve Demirçelik: 2011: 182). Mülkiyet hakkı başta soy mülkiyeti şeklindeyken sonraki dönemde aile mülkiyetine dönüşmüştür. İlk Osmanlı anayasası olan Kanun-u Esasi' de mülkiyet hakkı temel hak olarak kabul edilmiş ve her şartta korunacağı belirtilmiştir (Ünal, 2006: 908).

Türkiye Cumhuriyeti'nin hem 1961 hem de 1982 Anayasalarında mülkiyet hakkı işlenmiş ve temel haklardan biri olarak görülmüştür. Mülkiyet hakkı 1961 Anayasası'nda "sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler" başlığı altında düzenlenmişken; 1982 Anayasası'nda "kişinin hakları ve ödevleri" başlığında düzenlenmiştir (Şimşek, 2010). 1982 anayasasınının 35. Maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet ve miras hakkına sahip olduğu söylenmiştir. Bu ifadeyle Marksist anlayış değil de klasik görüş savunulmuştur (Gözler, 2008). Ancak anayasa, mülkiyet hakkının sınırsızlığını reddetmiş; kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilirliği belirterek sonuç itibarıyla karma anlayış benimsenmiştir (Örücü, 1976: 6).

Mülkiyet hakkının konusuna bakılacak olursa tarihi seyir içinde taşınır mallardan taşınmaz mallara doğru bir değişim söz konusudur. Mülkiyet hakkının konusunu "eşya" niteliğinde olan mallar oluşturmaktadır. Başlarda yalnızca maddi

mallar bu hak kapsamına alınmışsa da son haliyle hem maddi hem gayri maddi malların (patent vs.) hakları mülkiyet hakkı kapsamına alınmıştır (Ertaş, 2011: 4).

Mülkiyet hakkının sahibine tanıdığı yetkiler, aktif yetkiler (kullanma, yararlanma ve tasarruf etme) ve koruyucu yetkiler(istihkak davası açma yetkisi, haksız elatmanın önlenmesi davası açma yetkisi) şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Gözler, 2008: 88). Sonuç itibarıyla mülkiyet hakkı, hak sahibine hem yetki vermekte hem de bu yetkinin kamu çıkarına aykırı şekilde kullanılmasını önlemek amacıyla yükümlülük getirmektedir.

2.2. Yeni Kurumsal İktisat

Tüm iktisadi karar alma birimlerinin tercihlerine yön verip onları tanımlayan; yalnızca kurallardan değil geleneklerimizden yani geçmişimizden izler taşıyan "kurum" kavramı organizasyon kavramıyla aynı anlamda kullanıyor olsa da organizasyonlar belli amaçla bireylerce oluşturulmuş yapılarıdır (Kama, 2011: 185). Aoki (2007)' e göre ise kurumlar, kendiliğinden gelişen ve sürekli tekrarlanan oyunlar sonunda oluşan bir dengedir. Kurumlar, insanlar arasında istikrarlı bir yapı kurarak belirsizliği azaltmaktadır. Bu yapının mutlaka etkin olması beklenmez. Burada önemli olan belirsizliği azaltıyor oluşudur(North, 2010: 13). North (2010)' a göre kurumlar toplumda oynanan oyunun kurallarıdır ve yaşanan toplumsal etkileşim sebebiyle sürekli bir değişim halindedir. İşte kurumlar-istisnai durumlar olsa da- yaşanan bu değişimlerin büyük kırılmalar şeklinde değil de bir patika içinde yaşanmasına olanak sağlamaktadır. Kurumlar, hem yazılı (formel) hem de yazısız (enformel) olabilirler. Formel kurumlar, politik ve iktisadi sözleşmeler ve kurallardan oluşurken; enformel kurallar formel kurallar gibi kesin şekilde tanımlanamamaktadır. Yine, formel kuralların değişimi, değiştirilmesi daha hızlı olabiliyorken enformel kurallar zamana yayılan ve kolay değişmeyen bir yapıdadırlar (Williamson, 2000: 596). Kurumsal iktisat, Neoklasik iktisadın aksine, bireylerin olaylar karşısında sınırlı rasyonaliteye sahip olduğunu, bu sebeple olaylar hakkında tam bilgiye sahip olamayacaklarını ve insan eliyle kusursuz kurumlar kurulamayacağını savunur (North, 2010: 37). Yeni Kurumsal İktisat, Neoklasik iktisadı tümüyle reddetmek yerine gerçek dışı

varsayımlarını eleştirip bunlara yeni bir bakış açısı geliştirmiştir. Kurumların varlık sebeplerini, nasıl geliştiklerini ve yaşadıkları değişimi irdeleyen bir analiz teorisidir (Çetin, 2012: 44).

Kurumsal iktisat terimi ilk olarak 1919'da Amerikan iktisatçılar birliği için hazırlanan makalesinde Walton Hamilton tarafından kullanılmış; tanımda iktisadın temelini kurumların oluşturduğu ve asıl önemli olanın denge değil süreç olduğu ileri sürülmüştür. Yeni kurumsal iktisadın isim babası olarak Oliver Williamson kabul edilse de esas olarak Ronald Coase'un " *The Nature Of The Firm*" makalesinde işlem maliyetini iktisadi analize dahil etmesiyle ete kemiğe büründüğü kabul edilmiştir (Coase, 1937: 386-405). Kurumsal İktisat, her ülkenin farklı bir geçmişe sahip olduğunu, bu yüzden ülkelerin değerlendirmesinde geçmişlerinden bağımsız hareket edilemeyeceğini ve evrensel toplum yasalarının oluşturulamayacağını iddia eder. Yani her ülke kendi dinamikleriyle değerlendirilmelidir. Buna karşın kurumsal iktisat yalnızca Neoklasik iktisadi eleştirmiş, kendi varsayımlarını ortaya koyamamıştır. Yeni kurumsal iktisat bu aşamada eski kurumsal iktisattan ayrılmaktadır ve Neoklasik iktisatta gördüğü boşlukları dolduracak varsayımlara sahiptir. Yeni kurumsal iktisat esas itibarıyla kurumlar, sözleşmeler, sınırlı rasyonalite, mülkiyet hakları ve organizasyon teorisi konularını ele almış ve bu alanlarda literatüre çok önemli katkılar sağlamıştır.

Sözleşmeler Neoklasik iktisadi düşünceye göre veridir ve eksik olamaz, fakat gerçek hayatta başta asimetrik bilgi olmak üzere, sınırlı rasyonalite, mülkiyet haklarının tam tanımlanamaması ve pozitif işlem maliyetlerinin varlığı sözleşmelerin eksik olmasına sebep olmaktadır (Williamson, 1979: 237).

Neoklasik iktisada göre, iktisadi ajanlar tam rasyoneldir ve her zaman kendi faydalarını maksimize edecek tavırlar içindedirler. Bu anlayış sebebiyle Neoklasik iktisat kurumlara ve onların analizine ihtiyaç duymamıştır (North, 2010: 142). Fakat gerçekte sınırlı rasyonalite altında alınan kararlar, geleceğin belirsiz olması ve sözleşmelerin eksik oluşuyla işlem maliyetine maruz kalacak ve hiçbir zaman optimum bir sonuç doğuramayacaktır (Çiçen, 2015: 12).

Mülkiyet hakları, insanların kıt kaynakların kullanımına getirdikleri düzenlemelerdir (Kama, 2011: 200). Bu haklar bireylere, sahip oldukları şeyleri değiştirme, alıp-satma konusunda inisiyatif sağlamaktadır. Bu tarz kalıcı haklara sahip kişiler, mülkiyet hakları yoluyla üretim faktörlerinin rolünü ve etkilerini değiştirerek üretim sürecine aktif olarak katılabilirler (Çetin, 2012: 64). Mülkiyet hakları, piyasaları rekabetçi yapıya kavuşturan, iktisadi varlıkların potansiyellerinin ortaya çıkmasına olanak tanıyan ve işlem maliyetlerini düşüren bu sebeple ekonomik yapının güçlenmesinde çok kritik rol oynayan bir kurallar bütünüdür (Çiçen, 2015: 22,23,24). Neoklasik iktisat, bireyleri doğrudan mal sahibi olarak görür ve kaynakların maliyetsiz el değiştirdiğini kabul eder. Bu nedenle mülkiyet hakları iktisadi analizde yer almamaktadır.

Kavram olarak ilk kez, Coase' nun 1937' de yayımladığı "The Nature Of The Firm" makalesinde yer alan işlem maliyeti yeni kurumsal iktisadi neoklasik iktisattan ayıran en önemli analiz unsurlarından biridir. Coase (1937)'a göre işlem maliyeti, fiyat mekanizmasını kullanmanın maliyetidir ve firmalar karlarını maksimize etmek için değil de işlem maliyetlerini minimize etmek amacıyla tesis edilirler. İşlem maliyeti, mübadele edilen malın özelliklerini ve haklarını ölçmenin bedelidir ve iktisadi kaynakların ciddi bir bölümü işlem sırasında tüketilmektedir. Eksik sözleşmeler, mülkiyet haklarının tanımlanamaması ve belirsizlik gibi unsurlardan yükselen işlem maliyeti oranı, yıllar geçtikçe artmakta ve bu da piyasa etkinliğini azaltmaktadır (North, 2010: 39-40).

3. Neden Varlık Vergisi?

Birinci dünya savaşı sonunda diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de iktisadi sorunlar baş göstermiş, 1929 "Büyük Buhran"ının da etkisiyle söz konusu sorunlar iyice derinleşmiştir. Uygulanan devletçi politikalar ve kimi hamleler sorunların aşılmasında yardımcı olmuşsa da 1939'da başlayan ikinci dünya savaşı, savaşa girmese de Türkiye'yi hem siyasi hem de iktisadi açıdan oldukça zorlu bir sürece sokmuştur (Öztürk, 2013: 136). Savaş yılları Türkiye'de sanayi üretimi ve milli gelirin de ciddi düşüşler yaşadığı yıllardı. Öyle ki 1940 - 1945 yılları arasında sınai üretimi ortalama % 5,6, tarımsal üretim

% 7,2 ve milli gelir ise % 6,3 oranında gerilemişti (Alpsoy, 2001: 40). O dönemde devlet kaynaklarının önemli bir kısmı milli savunma harcamalarına ayrılmıştı. Milli savunma harcamalarının bütçedeki payı 1940'ta yüzde 53, 1941'de yüzde 55, 1943'te yüzde 52 ve 1944'te yüzde 51 idi. Bu durum var olan iktisadi sıkıntıyı daha da derinleştiriyordu (Akar, 1999: 28). Türkiye savaş atmosferinin sebep olduğu sorunları aşmak için olağanüstü tedbirler almak zorunda kalmıştı. 1.300.000 insanın silah altına alınmasıyla da üretim iyice düşmüş, tüketim ihtiyacı ise önemli ölçüde artmıştı (Baykara, 1991: 160). Söz konusu şartların yarattığı kıtlıkla halk derin bir sefaletle sürüklenmiş, bu durumdan yararlanan ve aşırı kazançlar elde eden bir grup peydah olmuştu (Kızılkaya, 2016: 88). Bu kazançlar etkili bir vergilendirme sisteminin olmayışı sebebiyle devlet denetimi dışında kalarak karaborsa ortamının oluşmasına neden olmuştur (Zürcher, 2011: 293). Devletin bu sıkıntılara getirdiği tedbirlerden ilki 18 Ocak 1940'da çıkarılan Milli Korunma Kanunu, diğeri ise 12 Kasım 1942'de yürürlüğe giren, on altı ay yürürlükte kalan ve bir defaya mahsus olarak alınan Varlık Vergisi'dir (Kutbay, 2013: 22).

Türkiye'yi varlık vergisine götüren atmosfere kısaca bakacak olursak; savaş koşulları sebebiyle ithalat hacmi daralmış, ihracatta artış gözlenmişse de ithalatı karşılar seviyeye ulaşamamıştı. Kaynaklarının çoğunu milli savunmaya ayırdığından kapanamayan bütçe açıkları o dönemde Türkiye'nin en önemli iktisadi sorunlarından biri haline gelmiştir. Savaş koşulları nedeniyle de pek çok kalem vergilendirilemiyordu. Bu dönemde ayrıca yüksek enflasyon ve karaborsacılık devleti ve halkı ekonomik açıdan zorlayan unsurlardandı. Halk iyice yoksullaşmış, salgın hastalıklar nüksetmişti. Dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu, ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü koşullarda temel gıda maddelerini stoklayarak büyük servet kazanan tüccarların ve ithalatçıların tespit edilmesini istemiştir (Yılmaz & Erkutlu, 2022: 91). Varlık Vergisi' nin gerekçesine ilişkin Şükrü Saraçoğlu aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

"Bu kanun ile amaçladığımız hedef, tedavüldeki parayı azaltmak ve memleket ihtiyaçlarımıza karşılık hazırlamaktır. Bu böyle olmakla

beraber, bu kanunun uygulanmasından Türk parasının kıymetlenmesi, vurguncular üzerinde toplanan halk düşmanlığının silinmesi, vergileri ödemek için zorunlu olarak satışa çıkarılacak malların fiyatlarda bir ölçülü durum yaratması gibi ikinci derece yararların meydana çıkması da olmayacak şeyler sayılmaz" (Akt. Akar, 1999: 52).

Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere varlık vergisi' nin çıkarılma amaçlarından biri de içinde bulunulan dar boğazı kendince fırsata çeviren ticaret burjuvazisini vergilendirmektir (Kızılkaya, 2016: 89). Basına kapalı olarak gerçekleştirilen CHP grup toplantısında Başbakan Saraçoğlu Varlık Vergisi' yle ilgili olarak yaptığı şu açıklama, verginin yalnızca iktisadi amaçlarla getirilmediğini gözler önüne serer:

"Bu kanun, aynı zamanda bir ihtilal kanunudur. Bize iktisadi istiklalimizi kazandıracak bir fırsat karşısındayız: Piyasamıza hâkim olan gayri Türk unsurları bu sayede bertaraf ederek Türk piyasasını Türk tüccarlarının ve Türklerin eline vereceğiz." (Akt. Yel, 2009: 116).

Varlık vergisi 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu ve 2728 sayılı İktisadiBuhran Vergisi Kanunlarına göre varlık vergisi mükellefleri, büyük çiftçiler, maliki oldukları mülklerden 2500 lira ve üzeri gelir elde edenler, sahip oldukları arsalardan 5000 lira ve üzeri gelir elde edenler ile 1939 yılı itibariyle 2395 ve 2728 sayılı kanunlarca vergiye tabii işle uğraştığı halde bu kanunların yürürlüğe girmesiyle bu işlerini terk edenler kişiler olarak belirlenmiştir. Ayrıca 1939 yılından itibaren bahsi geçen işlere girenler de bu veriye tabii tutulmuştur (Kartal, 2022: 194). Vergi miktarı altışar kişilik komisyonlar tarafından şahıslara göre belirleniyordu. Bu komisyonun başkanlığını vali ve kaymakamlar yürütürken; defterdar ve mal müdürleri komisyonda maliyeyi; belediye, ticaret ve ziraat odalarından ikişer üye de halkı temsil ediyordu (Güçlü, 1996: 159). Varlık vergisinin tespit, ilan ve tahsili için 15 gün süre tanınmıştı. Normal zamanda ödenmeyen vergi için ilk hafta %1 ikinci haftada ise %2 cezalı tahsilat söz konusuydu. Vergiyi ihtar tarihinden itibaren 15 gün içinde ödemeyen mükelleflerin malları Tahsil-İ

Emval Kanunu'na satılması da alınan kararlar arasındaydı. Borçlarını belirtilen sürede ödeyemeyen mükellefler, fiziksel kabiliyetlerine göre genel ve belediye işlerinde çalıştırılacaktı (Coşar, 2003: 10). Uygulamada zorlukların ve haksızlıkların yaşandığı Varlık Vergisi uygulaması tahsilat tutarı açısından başarılı sayılabilir (Öztürk, 2013: 149-151). Verginin uygulama döneminde tarh edilen vergi miktarı 465.384.820 milyon TL, tahakkuk eden miktar 315 milyon TL ve mükellef sayısı ise 114.368 kişidir (Kızılkaya, 2016: 90). Verginin ödenme oranı yaklaşık %74.1 olarak gerçekleşmişken, toplam verginin yaklaşık % 53'ü gayrimüslimlerden, % 36.5' i Müslümanlardan ve % 10.5' i de yerleşik yabancılardan tahsil edilmiştir. Varlık Vergisi günahlarıyla ve sevaplarıyla 16 ay yürürlükte kaldıktan sonra 15.3.1944 tarihli ve 4530 numaralı "Varlık Vergisi Bekayasının Terkine Dair Kanun" gereğince tasfiye edilmiş ve tarh edilip tahsil edilmeyen 103.609.471 Lirası gayrimüslimlere, 9.002.696 Lirası Müslümanlara ait toplam 112.612.167 liralık vergi borcu da silinmiştir (Ökte, 1951: 196).

4.Yeni Kurumsal İktisat Penceresinden Varlık Vergisi' ne Bir Bakış

4.1. Mülkiyet Hakları

Varlık vergisi Türkiye'de İkinci Dünya savaşının cereyan ettiği yıllardan olan 1942' de yürürlüğe girmiştir. 1942 yılında Türkiye'de 1924 Anayasası yürürlükteydi. 1924 Anayasasının 70. Maddesinde: "Kişi dokunulmazlığı, vicdan, düşünme, söz, yayım, yolculuk, bağış, çalışma, mülk edinme, malını ve hakkını kullanma, toplanma, dernek kurma, ortaklık kurmak hakları ve hürriyetleri Türklerin tabii haklarındandır." hükümleri yer almaktadır.

Varlık Vergisinin görüşüldüğü 11.11.1942 tarihli TBMM oturumunda dönemin Başbakanı Şükrü SARAÇOĞLU çıkarılacak olan verginin amacının, savaş ekonomilerinden etkilenen ekonomimize ek kaynak sağlamak ve piyasadaki fırsatçılık kaynaklı sorunları çözmek olduğunu belirtmiştir (Öztürk, 2013: 145).

Varlık vergisi her ne kadar bir vergi kanunu olarak görülse de, uygulamada toplumun belirli bir kısmı için çıkarılmış, mülkiyet haklarını sınırlandırıcı, hatta vergi oranlarının yüksekliği nedeniyle

mülkiyetlerin el değiştirmesine yol açan bir kanun haline gelmiştir.

Akar (1999)' a göre, Türkiye'deki Varlık Vergisini diğer vergilerden farklı kılan nokta: verginin tarhi ile başlayan süreçten başlayarak, devamında tahakkuk ve tahsil aşamalarında ortaya çıkan adaletten yoksun uygulamalar ve ülkede yaşayan azınlık nüfusu hedef almış olmasıdır.

Tablo1. İstanbul'un Beyoğlu-Şişli, Eminönü, Fatih, Kadıköy, Adalar İlçelerinde Varlık Vergisi İle İlgili Satışlar

	Yapılan Satış İşlemlerinin Sayısı	Toplam Satış İşlemlerinin Oranı	Satılan Gayri Menkullerin Toplam Değeri (TL)	Satılan Gayri Menkullerin Toplam Değeri Oranı	Satılan Gayri Menkullerin Ortalama Değeri (TL)
Varlık Vergisi İle İlgili Doğrudan Satışlar	440	16%	11.077.949	48,50%	25.177
Diğer Satışlar	2302	84%	11.744,63	51,50%	5.101
Toplam	2742	100%	22.822.581	100%	8,323

Kaynak: Beyoğlu-Şişli, Eminönü, Fatih, Kadıköy; Adalar Tapu Sicil Müdürlükleri Arşivleri (Akt. Akar, 1990: 143)

Tablo 1' de 1943 yılının ilk altı ayında ve İstanbul' un altı ilçesinde gerçekleşen toplam 2.742 adet satış incelenmiştir. Bu satışların Varlık Vergisi' yle ilgili kısmı yaklaşık %48.5' tir. Buradan mükelleflerin vergi borcunu ödeyebilmek için gayrimenkullerini elden çıkardıkları sonucuna ulaşıyor. Satışın defterdarlık gözetiminde yapılması ve satış sonrası hemen vergi dairesinde ödeme yapılması bu gerçeği destekler niteliktedir (Akar, 1990: 145).

Varlık vergisi uygulamasında özel mülkiyet ihlali yaşanmıştır. Kanun metninde uygulamaya dair bilginin net olmayışı, açıklananın haricinde amaçların ortaya çıkışı, kanun şartlarına uyulmadığı takdirde uygulanacak yaptırımların sertliği gayrimüslimlerin gayrimenkullerini elden çıkarmalarına neden olmuştur. Bu satışların çoğu Müslüman-Türk iş adamlarına ve devlet kurumlarına yapılmıştır. Satılan gayrimenkullerin yaklaşık %67,1'i Türklere devrolunmuştu (Zürcher, 2011: 294;Tezel, 1986: 225). Mükellefleri, ödeme güçlerinin üstünde bir yükümlülüğe maruz bırakıp mallarının el değiştirmesine mecbur bırakmak mülkiyet hakkı ihlaline bir

örnektir. Bir defaya mahsus toplanan ve vergiye karşı yargı yolunun kapalılığı mülkiyet hakkının iyi işlemlerini engelleyen bir unsurdur (Adalıoğlu, 2021: 142). Bu durum mülkiyet haklarının güvence altında olmadığına işaret eder ki böyle ülkelerde ekonomik performans düşüktür. Mülkiyet haklarının varlığı ve güvenilirliği; ekonomide belirsizliği azaltıp verimliliği artıran, kayıt dışılığı azaltan, kaynakların etkinliğini olumlu etkileyen ve ülkeye yabancı sermaye girişini artıran bir etmendir (Çiçen, 2015: 12).

4.2. İşlem Maliyeti

Yeni kurumsal iktisat okulu, işlem maliyeti konusuna ayrıca bir önem atfetmektedir. İşlem maliyeti konusuna katkı sağlayan birden fazla isim olsa da çıkış noktası Coase kabul edilmektedir. Piyasada sözleşme sayısı arttıkça işlem maliyetleri de artar; firmalar işte bu işlem maliyetlerinin azaltılması amacıyla kurulmaktadır (Coase, 1937: 388-398). Varlık vergisini işlem maliyeti yaklaşımında inceleyecek olursak, ortaya çift başlı bir sonuç çıkmaktadır. Öncelikle, ilgili dönemde yaşanan iktisadi sıkıntının giderilmesi için yönetici kadrolarından sermaye sahiplerine yapılan “işbirliği” ve “uyarı” büyük oranda yanıtsız kalınca hem sermaye sahipleri hem de ülke ekonomisini hatırı sayılır bir işlem maliyetiyle karşı karşıya kalmıştır. Varlık vergisi mükelleflerinin çoğu, dönemin ticaretini büyük orandan ellerinde barındırmaları sebebiyle gayrimüslim vatandaşlardı. Komisyonca tarh edilen vergi miktarı mükelleflerin ödeme gücünü bir hayli aşar miktardaydı. İlandan itibaren belirtilen sürede ödenmeyen vergi borçlarının, haciz ve “borcun çalışma kamplarında ödenmesi” şeklinde tahsili söz konusuydu. Faik Ökte’ nin aktardığı bilgilere göre verginin tahsil süresi boyunca İstanbul’ da 883 adet gayrimenkul satılmıştı. Bu satışların neredeyse tamamı gayrimüslimler tarafından gerçekleştirilmiştir (İnci, 2012: 284). İlgili yıllarda sermaye birikiminin neredeyse en önemli aracı olan gayrimenkuller el değiştiriyordu. Satış işlemlerinde Yahudiler en çok satış yapan gruptular (Akar, 1999: 147). Varlık vergisi uygulaması neticesinde söz konusu dönemin ticaretini elinde tutan kesim, vergilendirme sonrası eski gücüne ve imkanına erişememiştir. İşte mükellefler için işlem maliyetinin görüldüğü noktalardan biri de burasıdır. Sermaye sahipleri önce, ülkenin içinde bulunduğu dar boğazdan çıkılması için

gerekli adımı atmamış, dahası bu durumdan nemalanmaya çalışmıştır. Bunun sonunda ödeme güçlerini oldukça aşan bir vergilendirmeye tabi tutulmuşlardı. Şüphesiz vergilendirme, sermaye sahiplerinin işlem maliyetlerini artıran bir durumdur. Çünkü bu vergilendirme sonunda pek çoğu malını satmak zorunda kalmıştır. Devletin dayanışma çağrısına olumlu yanıt vermenin işlem maliyeti, varlık vergisi gibi ağır bir vergilendirmenin işlem maliyetinden daha azdır. Vergilendirme sonrası pek çok mükellef malını satmak zorunda kalmış ve bir daha eski gücünü yakalamamıştı. Mükelleflerin mallarını elden çıkarmalarını ve eski servetlerini yeniden oluşturmamalarını, bunları gerçekleştirmenin işlem maliyetlerinin, mükelleflerin gücünü aşacak kadar yüksek olmasına bağlayabiliriz.

Varlık vergisi uygulamasında yönetici kesimin karşılaştığı işlem maliyetine bakacak olursak; Varlık Vergisinin ekonomik amaçlarından biri, karaborsayı ortadan kaldırmaktı. Fakat uygulama sonunda ticari faaliyetleri sekteye uğrayan mükellefler, toparlanabilmek adına yeniden karaborsaya yönelmişlerdir. Varlık vergisiyle karaborsanın azalması gerekirken, daha fazla artmıştır (Akar, 1999: 165-167). Bu durum, iktisadi açıdan işlem maliyetini artıran unsurlardan biridir. Çünkü var olan sıkıntıyı çözmek için getirilen uygulama, sorunu çözmekle beraber daha da çetrefilli hale dönüştürmüştür.

İbn-i Haldun verginin tarafsız, eşit, adil, ödeme gücüne göre ve genel olması gerektiğini, aksi takdirde devletin zayıflayacağını savunmaktadır. Yine Adam Smith vergilemede ilk kıstasın adalet olması gerektiğini belirtmektedir (Pehlivan, 2013: 77). Oysa Varlık vergisinde bu kıstaslar uygulanmamış, mükelleflere tarh edilen vergi miktarı ödeme gücünün çok üstünde gerçekleşmiştir. Bu, devlete olan güveni sarsmış, uygulama nedeniyle endişeye kapılan pek çok girişimcinin piyasadan çekilmesine sebep olmuştu (Akar, 1999: 166; Zürcher, 2011: 305). Bu durum iase sorununu doğurmuş ve fiyatlarda artışa neden olmuştu (Kızılkaya, 2016: 93). Yeni yatırımcılar bulmak, artan fiyatları iyileştirmek ve zedelenen güven ortamı sebebiyle doğan iktisadi sorunları çözmek için devletin çok daha fazla mesai yapmasının zorunlu hale gelmesi devlet için işlem

maliyetlerinin arttığı bir diğer göstergesidir.

4.3. Eksik Sözleşmeler

Sözleşme, bağımsız bir yargının varlığıyla bağlayıcılığı pekiştirilen, taraflarca taahhütlerin açıkça belirtildiği anlaşmalardır (Çiçen, 2015: 15). Varlık Vergisi Kanunu'nun 7. maddesinde, mükelleflerin ne kadar vergi vereceğinin belirlenmesi için il ve ilçelerde başkanlığını vali ve kaymakamların yaptığı komisyonlar oluşturulacağı belirtilmişti (Yel, 2009: 128). Yani kanun metninde vergi miktarı ve oranı açıkça belirtilmemişti. Genel bir ifadeyle, "*Müslümanlar mal varlıklarının %12,5'ini, Gayrimüslümler %50'sini, Dönmeler %25'ini ve Ecnebler de %12,5'ini ödeyecekler*" şeklinde belirlenmiştir (Akt. Öztürk, 2013: 149). Bu muğlaklık, uygulamada keyfiyete ve aşırıya kaçan tutumlara sebep olmuştur.

Neoklasik iktisada göre iktisadi birimler tam bilgiye sahip olduklarından sözleşmelerin eksik olması söz konusu değildir fakat gerçekte bu durumun karşılığı olmadığı için yeni kurumsal iktisadın savunduğu gibi sözleşmeler eksik kalmaya mahkumdur. Varlık vergisi uygulamasında da görebildiğimiz gibi, kanun maddesinde vergi miktarının açıkça belirtilmemesi sözleşmenin tam olmadığına bir örnektir. Yine, vergi miktarının belirlenmesinde bankalardan, emniyet müdürlüğünden ve "güvenilir" tüccarlardan mükellefler hakkında alınan bilgilere göre yani neredeyse tamamen takdire dayalı bir yöntem izlenmiştir. Bu durum vergilendirmede adaletsizliğe neden olmuştur. Öyle ki kimi Müslüman mükellefler komisyonun takdirince vergiden muaf tutulmuştur (İnci, 2012: 282). Uygulamadaki bu keyfiyet, sözleşmenin eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Dönemin başbakanı Saraçoğlu varlık vergisine neden gerek duyduklarını şu şekilde açıklamıştır:

"Tedavülde 700 milyon TL. var(. . .) bu, iş için tedavüle (dolaşıma) çıkan paranın bir kısmını, vergi olarak geri çekmekten ibarettir...uzun tetkiklerden sonra bu kanun

layihası (tasarısı) başlıca üç matrahtan para toplayacaktır. Bu matrahlar ehemmiyet sırasıyla şunlardır: tüccarlar, emlak ve akar (mülk) sahipleri, büyük çiftçilerdir."

" . . . harp yıllarında en çok parayı tüccarlar kazandığı için bu Varlık Vergisi'nin yükünü bittabi onlar taşıyacaktır. . . . Verdikleri vergi ve yaptıkları iş malum olan bu sınıf mensupları hakkında kazandıkları paraların komisyonca takdir edilen bir kısmını vergi olarak istemekte tereddüt duymuyoruz."

"İkinci matrahımız hanlar, hamamlar, apartmanlardır. Bunların sahipleri bu vergi ile mükellef kılınmışlardır. bunlar komisyonlarda tayin edilen parayı ödemeğe mecburdurlar."

"Üçüncü matrah sahibi büyük çiftçilerdir. . . Bu mükellefiyet hiç bir zaman bir çiftçinin varlığının yüzde 5'ine tecavüz etmeyecektir."

". . . hedef tedavüldeki paralan azaltmak ve memleket ihtiyaçlarımıza karşılık sağlamaktır. Bu böyle olmakla beraber kanunun tatbikinde Türk parasının kıymetlenmesi, muhtekirler üzerindeki halk buğzunun (düşmanlığının) silinmesi, vergileri ödemek için bizzarure (ister istemez) satışa çıkarılacak malların fiyatlarında bir itidal (yumuşama) husule getirilmesi gibi tali faydaların tahassül edilmesi (ortaya çıkarılması) imkan haricinde addedilemez (Akt. Akar, 1999: 66).

Görüldüğü gibi açıklamada gayrimüslimleri hedef alan yahut bir diğer amaç olan piyasayı Türkleştirmek niyetine dair bir kısım bulunmamaktadır. Yönetici kesimin bildiği fakat mükelleflerin bilgisi dahilinde olmayan bu gerçek, bir bilgi asimetrisidir. Varlık vergisine karşı yargı yolunun kapalı oluşu, mükellef ile kanun koyucuların arasındaki bilgi asimetrisi varlık vergisi uygulamasında eksik sözleşmeyi yaratan bir diğer unsurdur.

5. Sonuç

Dünya'da birçok ülke Varlık Vergisi benzeri vergileri uygulamaları zaman zaman yürürlüğe koymuştur. Bu gibi vergileri hükümetler, olağan üstü dönemlerde kamuoyu desteğini de arkasına alarak hayata geçirmiştir. Türkiye'de de Varlık Vergisi olağan üstü bir dönem olan ikinci dünya savaşı sırasında yürürlüğe konmuştur. Varlık Vergisi Kanunu gerek kendi yapısı gerekse

uygulandığı konjonktür nedeniyle bir çok ekonomik ve sosyal etki barındırmıştır. Bu etkileri Yeni Kurumsal İktisat penceresinden ele aldığımızda karşımıza, yeni kurumsal iktisat öğretisinin ele aldığı mülkiyet hakkı, işlem maliyeti, eksik sözleşmeler vb. başlıkların varlık vergisinin uygulandığı dönemde de mevcut olduğu çıkar.

Türkiye Varlık Vergisi' ne hem iktisadi hem de sosyal pek çok anlam yüklediye de sonuçlar çok da istenildiği gibi olmamıştır. Varlık Vergisi kanun metnindeki eksik sözleşmeye örnek teşkil eden, vergi miktarının net olmayışı, vergilendirmenin gerçek amaçlarının açıklanandan farklı oluşu, taraflar arasındaki bilgi asimetrisi gibi hususlar istenen sonuçlara tam olarak ulaşamamanın nedenleri arasındadır. Eksik sözleşmeler işlem maliyetlerini artırır. Nitekim Varlık Vergisi sonunda yaklaşık %74' lük bir tahsilat gerçekleşmişse de (Akar, 1999: 159) bunun etkisi oldukça kısa sürmüş, uzun vadede beklenen ekonomik performans gerçekleşmemiştir. Bunun yanı sıra vergisini öde(ye)meyen mükelleflerin mallarının satış/haciz yoluyla el değiştirmesi ve çalışma kamplarına gitmek zorunda kalmaları güvensizlik ortamı yaratmış bu da hem mükellefler açısından hem de ülke açısından yüksek işlem maliyetlerini doğurmuştur. Çünkü düşük işlem maliyeti, mülkiyet haklarının sağlandığı, hukukun üstün olduğu, yolsuzluğun en aza indirildiği ortamda mümkündür (Khan, 2007: 57).

Varlık Vergisi' ni mahiyeti itibariyle sıradan bir vergi olarak görmek hatalı olacaktır. Bu vergilendirmenin iktisadi ve sosyokültürel sonuçlara yeni kurumsal iktisat penceresinden bakıldığında bu uygulamanın kazananı olmamıştır. Sonuçlar hem mükelleflerin hem de devletin işlem maliyetlerini artırmıştır. Mükellefler açısından işlem maliyetlerinin çok yüksek oluşu, pek çoğunun eski güçlerine dönememesinden anlaşılmaktadır. Uygulamayla mülkiyet hakları, mükellef varlıklarının karakter değiştirmesiyle bir nevi ihlal edilmiştir. Sonuç olarak, ülkelerin kurumsal yapısına uygun iktisadi ve mali yöntemler uygulamak ekonomik performans ve toplumsal barış için yegâne yoldur.

KAYNAKÇA

- Adalıoğlu S. (2021). "Türkiye'de Uygulanan Vergi Politikalarının Tarihsel Gelişimi Ve Kurumsal İktisat Çerçevesinde Eleştirisi", *Mali Çözüm Dergisi*, Eylül-Ekim 202, 135-166.
- Akar R. (1999). "Aşkale Yolcuları Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları", Belge Yayınları, İstanbul.
- Akça K. (2015). "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mülkiyet Hakkı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:1*, 543-596.
- Alpsoy Ş. (2001), "Varlık Vergisi ve İçel'deki Etkileri", Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Aoki M. (2007). "Endogenizing Institutions and Institutional Changes". *Journal of Institutional Economics*. 3(1), 1-31.
- Baykara T. "Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri", İzmir, 1991, S. 160.
- Coase R. H.(1937) "The Nature Of The Firm". *Economica*. c.4. s.16: 386-405.
- Coşar, N. (2003). "Varlık Vergisi Konusundaki Yolsuzluk Söylentileri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58 (02). DOI: 10.1501/SBFder_0000001634
- Çetin T., (2012-1), "Yeni Kurumsal İktisat", *Sosyoloji Konferansları*, No: 45 / 43-73.
- Çiçen, Y.B. (2015), "Türkiye'de Ekonomik Performansın Kurumsal Temelleri:Yeni Kurumsal İktisat Perspektifi". Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertaş, Ş. (2011). *Eşya Hukuku*. Barış Yayınları, İstanbul.
- Etgü M.A. (2009). *Kamu Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mülkiyet Hakkına Bakışı*, XII. Levha Yayınları, İstanbul.
- Gözler K. (2008), *Hukukun Temel Kavramları*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Güçlü M. (1996), "Varlık Vergisi ve Ankara Uygulaması", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XI: 177-186.

- Güriz, A. (1969). *Teorik Açısından Mülkiyet Sorunu*, AÜHF Yayınları.
- İnci İ. (2012), "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Varlık Vergisi Uygulaması", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2), 282-284.
- Kartal R.N. (2022). "Türkiye'de Mülkiyet Hakkı ve İhlalleri: Varlık Vergisi Örneği". *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl: 27, Sayı:105, Kış 2022, 181-200.
- Kama Ö. (2011) Yeni Kurumsal İktisat Okulunun Temelleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13/2 (2011), 183-204.
- Kılıç,R. & Demirçelik, M. (2011). "Mülkiyet Kavramının Tarihsel Gelişimi Sürecinde Ortaçağ ve Reform Hareketi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 181-190.
- Kızılkaya A. (2016), "Ekonomik Ve Siyasal Boyutlarıyla Varlık Vergisi", *Hak-İş Uluslararası Emek Ve Toplum Dergisi* Cilt: 5, Yıl: 5, Sayı: 12, 88-93.
- Kutbay H. (2013), "Türkiye'de Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, Muğla.
- Khan, M. H. (2007). "Governance and Growth: A Preliminary Report". (http://eprints.soas.ac.uk/9958/1/Preliminary_Report.pdf), (Erişim Tarihi: 16.10.2021).
- North D. (2010), *Kurumlar, Kurumsal Değişim Ve Ekonomik Performans*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ökte. F. (1951). "Varlık Vergisi Faciası". Nebioğlu Yayınları, İstanbul.
- Örücü, E. (1976). "Taşınmaz Mülkiyetine Bir Kamu Hukuku Yaklaşımı". Sulhi Garan Matbaası Kollektif Şirketi, İstanbul.
- Öztürk İ.M. (2013) "İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Olağanüstü Ekonomik Kararlar: Milli Korunma Kanunu Ve Varlık Vergisi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(54), 135-166.
- Pehlivan K. (2013), "Genel Vergilendirme İlkeleri Açısından Türkiye'de Uygulanan Varlık Vergisi Üzerine Bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Şimşek S. (2010). "Mülkiyet Hakkının Kapsamı, Sınırlandırma Karşılaştırmalı Bir Analiz Nedenleri ve Şartları Açısından 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", *TBB Dergisi* (91), 183-185.
- Tezel, Y.S. (1986), "Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)", Ankara, Yurt Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti 1924 Anayasası, 70. Madde.
- Ünal M. (2006),"Ferdî (özel) Mülkiyetin Tarihi, Dini ve Beşeri Kökenleri", Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- Yel S. (2009), "Varlık Vergisi Karşısında Azınlıkların Tutumu", Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Yılmaz, U & Erkutlu, F. (2022), "Türkiye'de Savaş Döneminde Karaborsacılığa Karşı Alınan Bir Tedbir Olarak Varlık Vergisi", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15(1), 86-95.
- Williamson, O. E. (1979), "Transaction-Cost Economics: The Governance of Contractual Relations". *Journal of Law and Economics*. 22(2), 233-261.
- Zurcher, E. J. (2011), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.